

30 YIL SONRA: SREBRENICA'NIN UNUTULMAYAN ÇIĞLIĞI

SAVAŞ HOŞTAŞ

- Srebrenica'dan Gazze'ye uzanan bu trajedi, geçmişte yaşanan soykırımların unutulmaması gerektiğini neden bir kez daha hatırlatıyor?
- Toprağa düşen binlerce canın hikâyesi, dünya tarihine nasıl bir uyarı ve sorumluluk dersi veriyor?

Tarih, bazen bir anın içine çağların yükünü sığdırır. Zaman durur, kelimeler kifâetsiz kalır, insanlık ise mahcubiyetin en koyu rengine bürünür. 11 Temmuz 1995'te Bosna'nın Srebrenica kazasında vuku bulan mezâlim, bir toplu kıyım yahut kanla yazılmış bir istatistikten öte; evrensel vicdanın en derin yarasıdır. Üzerinden **30 sene** geçmiş olmasına rağmen hâlâ taze, hâlâ yakıcı, hâlâ utanç vericidir.

Srebrenica, Avrupa'nın orta yerinde ilan edilmiş bir **"güvenli bölge"**de, Birleşmiş Milletler'in alâkasız ve acziyet içindeki varlığında binlerce Boşnak'ın akıl almaz bir hunharlıkla katledildiği bir vakıadır. Burada zulme maruz kalanların kimi çocuktı, kimi gençlik baharının en serin sabahındaydı. Kimi ihtiyar, gözlerinde yılların yorgunluğu; kimi daha kundakta, teninde anne kokusu... Lâkin mukadderât hepsini aynı kadere sevk etti. Reva görülen; susturulmuş çığlık, lime lime edilmiş bedenler ve ayaklar altına alınan insanlık haysiyetiydi.

Bu cinayet, rastgele gelişen bir savaş hâdisesi yahut savaşın bulanık ortamında oluşmuş bir karmaşa örneği sayılamaz. Aksine; planlanmış, sistemli, hesaplı bir yok ediş iradesinin neticesidir. Nehrin sularında şehitlerin cansız bedenleri yüzdü o gün. Toprak, o mübarek naaşları bünyesine almaktan utanacak kadar doydular. Ormanlar, ölüm konvoylarına gölge oldu. Mezar taşları, bir milleti yeniden inşa eden hafıza harflerine dönüştü. Asıl feryat, göğe yükselen masum dualardaydı.

Acı, Bosna'nın yerel hafızasına hapsedilmedi. Srebrenica'yı anmak, geçmişte yaşanmış bir dramı hatırlamakla sınırlı tutulamaz. Zulmün doğasını çözmek, failin kimliğini ve işleyişini görmek, suskun kalabalıkların, kör siyasetin ve menfaat hesaplarının karanlık gölgesini fark etmek gerekir. Birleşmiş Milletler'in sancakları altında muhafaza edilen binler, o gün adeta celladına teslim edildi. Dünya, seyirci kalmayı tercih etti. Medeniyet, Bosna'da imtihanını da iddiasını da kaybetti.

Bosna, Osmanlı'nın ruhunu nakşettiği bir beldeydi. Asırlarca adaletin, insaniyetin ve mürüvvetin mümessili olmuş bir iklimde yetişti Evlâd-ı Fatihan. Fakat 1990'larda bu topraklarda eski defterler açıldı, kinler dirildi, kurşunlar geçmiş hedef aldı. Düne kadar aynı sokakta namaz kılanlar çan sesini paylaştılar, ayrılığın yerini tefrikanın diliyle doldurdu. Zira fitne, dışardan gelen bir ateş olmaktan ziyade içeriden devşirilen bir yangındı.

Otuz yıl geçti; fakat nice şehide hâlen ulaşılamamış, kimileri toprak altında isimsiz beklemektedir. Bazı hakikatler hafızalarda yer bulmamakta, karanlıkta mahfuz kalmaktadır. Cürmün failleri mes'ûliyetle yüzleşmemiş; adalet, birçok dosyada sukût eylemiştir. Ağıtlar dinmemiş, matem feryadı hâlen semaya yükselmektedir. Bosna'nın ak saçlı anaları, ellerinde evlatlarının ve eşlerinin solgun fotoğraflarıyla mahkemelerden ziyade vicdanlardan cevap talep etmektedir. Her temmuzda Potoçari'de açılan kabirler, bu milletin unutmayan kalbine birer hatıra nakşetmektedir. Her yeni defin, geçmişe dair susmayan bir şehadettir; zamanın tozuna direnen bir hafıza taşıdır.

Zaman, her şeye merhem olmaz; unutanların zihninde yeni felaketlerin perdesi hâline gelir. Srebrenica'dan bu yana 30 sene geçmesine rağmen yeryüzü aynı suskunlukla yol almaktadır. Bu sessizlik geçmişe ihanet etmekle kalmaz, günümüz mazlumlarını da korumasız bırakır.

İnsanlık, Bosna'daki facianın ardından adalet peşine düşeceğine, menfaat girdabında daha da körleşmiştir. Bu sebeple bugün Gazze'deki feryat, Drina kıyısındaki çığlıktan doğan yankıdır.

1995'te Srebrenica'da **8.372** can birkaç gün içinde toprağa düşmüşken, 7 Ekim 2023'ten itibaren **Gazze**'de tahmini **yüz bine** yakın insan hayattan koparılmıştır. Çoğu kadın, çoğu çocuk...

Bombalanan hastaneler, yakılan fırınlar, hedef alınan okullar, kuşatma altındaki şehirler... Kaybolan sayısız beden tek kayıp olarak kalmaz; bir milletin hafızası ve gelecek hayalleri de harap edilmektedir.

Srebrenica'da dillerini ısırarak, Gazze'de kulaklarını tıkamaktadır. Mazlumun dili Arapça veyahut Boşnakça olabilir; dökülen gözyaşının rengi, insanlığın ortak utancıdır.

Soykırımlar birbirinden kopuk hadiseler sayılmaz; yüzleşilmemiş geçmişlerin yeniden zuhur eden izdüşümleridir. Her suskunluk, yeni bir zulmün mayası olur. Her görmezden geliş, vahşetin kapısını aralar. Ve toprağa düşen her masum can, zamanın unutuşuna karşı dikilmiş birer şehadet taşıdır.

Srebrenica, bir vakıa olmaktan ziyade bir yemin hâline gelmelidir.